

Medien- und Informationsdienst e. V. – Modus des Zugriffs: <http://www.remid.de/index.php?text=Informationen>. – Titel aus dem Bildschirm.

27. World Christian Encyclopedia: A comparative survey of churches and religions in the modern world : in 2 vol. / [ed. by D. B. Barrett, G. T. Kurian, T. M. Johnson]. – [2nd ed.]. – Oxford ; New York: Oxford University Press, 2001. – Vol. 1: The World by Countries: Religionists, Churches, Ministries. – 876 p.

*Панібудьласка Андрій Володимирович, к. іст. н., доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*
**МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО – ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ ТА
ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНІ**

Розбудова незалежної, суверенної, демократичної Української держави – складний процес розвитку, який значною мірою має спиратись на утвердження в суспільній свідомості розуміння безперервного розвитку історичної традиції, використання здобутків політичної думки минулого.

Сьогодні, коли Україна докладає системних зусиль до вступу в Євросоюз, коли особливої актуальності набула проблема відмови від моделі централізованого управління радянського зразка, на користь сучасної демократичної моделі, що передбачає перерозподіл керівних повноважень на користь місцевих адміністрацій, доцільно згадати історичний досвід середньовіччя – Магдебурзьке право. Актуальність цього історичного досвіду зумовлена тим, що ті українські міста, на які воно поширювалось, фактично увійшли в єдиний цивілізаційний простір з провідними європейськими містами.

Історія Магдебурзького права (Magdeburger Weibildrecht) започаткована привілеями, наданими у 1188 році місту Магдебургу власником міста архієпископом Віхманом. Дані привілеї, більше відомі під назвою «Магдебурзьке право», зумовили початок процесу становлення та розвитку самоврядних інституцій – прообразу майбутніх органів місцевого самоврядування [1, с. 139].

Магдебурзьке право, яке впродовж тривалого часу було відоме в Центральній та Західній Європі, з XIV століття поширюється в українських землях і протягом кількох століть стає своєрідним «європейським вибором» України. Універсальне за своєю природою, магдебурзьке право являло собою найвідомішу систему середньовічного феодального міського права і регулювало різноманітні політичні, соціально-економічні та правові відносини того часу.

В Україні раніше за інших Магдебурзьке право отримали міста Закарпатської України, яка на той час перебувала під Угорщиною. З 1329 р. Магдебурзьке право було надано містам Хуст, Тячів, Вишкове. Пізніше таке право отримали Санок (1339), Львів (1356), Кам'янець-Подільський (1374), Луцьк (1432), Кременець (1439), Житомир (1444), Мукачеве (1445), Київ (1494–1497). Лівобережні міста отримали це право в кінці XVI – XVII ст. : Переяслав

(1585), Стародуб (1620), Ніжин (1625) [1, с. 39]. З'явившись на українських землях в XIV столітті, воно досягло апогею поширення у XVI ст. і проіснувало в різних формах до XIX ст. Юридичною підставою реалізації Магдебурзького права в українських землях були т.зв. Магдебурзькі привілейні грамоти та інші правові акти, що надавались державною владою та окремими феодалами – власниками міст і сіл. Практика застосування Магдебурзького права характеризувалась широким різноманттям конкретного втілення, але слід відзначити універсальні інститути, що воно приносило. Повне Магдебурзьке право було запроваджено лише у Львові, Києві та Кам'янці. У першу чергу це стосувалося можливості організації місцевого самоврядування та права на власний суд. Самоврядування та суд у містах магдебурзького права здійснював спеціальний орган влади – магістрат, який складався з ради, що виконувала переважно адміністративні функції, та судової лави. Очолював магістрат війт, формально виборний, а часто призначений. Усі інші магдебурзькі міста належали до категорії міст з неповним німецьким правом, т.зв. «Ратушних міст». Вони зазвичай мали війта, 1-2 бурмістрів, які фактично залежали від місцевої старостинської (державної) (на Гетьманщині – від козацької) адміністрації або від дідичів (місцевих землевласників) [4, с. 448].

Магдебурзька практика в українських містах розвивалась в контексті європейського розвитку. Часом вони як європейські міста переживали періоди олігархічного правління, узурпацію влади групами міського патріціату і, як наслідок, появу опозиції та опозиційних рухів. Що стосується магдебурзької практики в українських землях, то в ній переважало виборне начало. Хоча на Лівобережжі в др. пол. XVII ст. воно дещо звужується внаслідок втручання в роботу магістратів козацької старшини.

Магдебурзьке право дало позитивний імпульс активізації виробничої і ділової активності населення, яка регулювалась постановами місцевих магістратів. Разом з тим очолювана магістратами міщанська спільнота довела свою здатність досить ефективно вирішувати основні проблеми громадського життя: архітектурної забудови міст, дотримання санітарно-гігієнічного режиму, запобігання пожежам, запобігання епідеміям, формування міського бюджету, дотримання громадського порядку, організації міського ополчення. На ефективність міського самоврядування українських міст негативно впливала практика обмеження прав певних категорій міського населення, чого не було в зразкових німецьких статутах.

Розвиток місцевого самоврядування на Лівобережжі, а згодом на Правобережжі був перерваний входженням цих українських земель до складу Російської імперії. Абсолютистський устрій імперії принципово не співвідносився з ідеєю місцевої автономії. Станом на початок XIX ст. від Магдебурзького права на підросійській Україні залишилось небагато. Це сталося внаслідок: поступового обмеження прав органів місцевого самоврядування з боку імперського уряду; втручання місцевої адміністрації в справи міст із правом на самоврядування; невизначеності компетенції та меж дії між війтом, радою та лавою; відсутнім дієвим контролем діяльності

місцевих адміністрацій; корупції та хабарництва серед посадових осіб магістратів та державних органів. Магдебурзьке право на Наддніпрянщині було ліквідовано указом імператора Миколи I в 1831 році (в Києві – в 1834 році) [5, с. 257].

В українських землях, які увійшли до складу Австрійської імперії, Магдебурзьке право ще певний час зберігалось, проте стало об'єктом зазіхань з боку державної влади та місцевої адміністрації і поступово було зведено нанівець.

Хоча Магдебурзьке право в українських землях не відіграло тієї ролі, що в Західній та Центральній Європі, воно стало досить дієвим інструментом забезпечення демократичного самоуправління, стимулом розвитку правової культури, гарантом втілення економічних та соціальних можливостей. Магдебурзьке право в українських землях створило потужні передумови зародженню та розвитку демократичних інститутів громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Гошко Т. Нариси з історії Магдебурзького права в Україні, XIV – поч.. XVII ст. / Т.Гошко; [наук. Ред.. Я.Дашкевич]. – Львів: Афіша, 2002.- 254 с.

2. Камінська Н.В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний та порівняльно-правовий аналіз: навч. посіб. / Н.В.Камінська.- К.:КНТ, 2010.- 254 с.

3. Карліна О. Магдебурзьке право в містах України XV-XVII ст. / О. Карліна // Розбудова держави. – 2002. – № 1–4.

4. Самойленко Т. В. Магдебурзьке право / Т. В. Самойленко // Політологічний словник : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. – К. : МАУП, 2005.

5. Усенко І.Б. Магдебурзьке право / І. Б. Усенко // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. – К., 2001. Т. 3. – С. 543–544.

*Сацький Павло Вікторович, к. іст. н., доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТЮРКСЬКИХ КАГАНІВ РАНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Перед кожною державою стоїть складне завдання – пошук балансу між інтересами метрополії й периферії. Також держава має забезпечувати баланс інтересів еліт шляхом формування цілісної економічної системи, яка могла би гарантувати соціальну базу для політичної системи й ієрархічної системи еліт. Тому регіональна політика держави мала базуватися на забезпеченні ієрархії еліт і збалансованої соціальної бази цієї ієрархічної системи. Державні утворення кочовиків раннього Середньовіччя мали особливий соціально-політичний устрій. Грандіозні простори територій, які часто охоплювали увесь